

ليکونکی: سی.جی. پولیکرونیو «C.J. Polychroniou»
منبع او دخپريدو نيته: کمان دريم «2026-03-30» .
ژباړونکی: پوهندوی دوکتور سيدحسام «مل» .

امريکا ولسمشر ډونالډ ټرمپ (منځ کې) د مرکزي استخباراتو ادارې (چپ-چپ) رييس جان راټکليف، د امريکا د بهرنیو چارو وزير مارکو روبيو، او د سپيني ماڼۍ د کارمندانو مشري سوسي وایلز سره د فبروري په ۲۸ مه، ۲۰۲۶ د فلوريډا په پام بیچ کې په مار-لاگو کې د "آپريشن ايپیک فيوري" څارنه کوي. (انځور د ډينيل ټوروک لخوا / سپينه ماڼۍ د گيتي اميجز له لارې)

اسرائيل، تیل او د ايران جگړې د پردی شاتو ټرامپ خپل ځان لوی گڼل

Israel, Oil, and Megalomania Are Behind Trump's Iran War

ولي ټرمپ په خپله دوهمه دوره کې ناڅاپه د جگړې په گټه دومره گرندی حرکت وکړ، د خپلې مشهورې ادې او د نویو جگړو د نه کولو د ژمنو پر خلاف وگرځېد؟ په یوه مرکه کې، تاریخ پوه ډیویډ این گیبس ځینې ځوابونه وړاندې کوي

Why did Trump suddenly move so sharply in favor of war in his second term, turning against his popular base and his promises of no new wars? In an interview, historian David N. Gibbs offers some answers.

*****

د نړۍ دوو لویو سرکشو دولتونو، امریکا او اسراییلو، د ۲۰۲۶ کال د فبروري په ۲۸ مه په ایران برید وکړ، د ایران د رژیم د نسکورولو لپاره یې د خیالي گواښ په کارولو سره او هیله یې درلوده چې په بدل کې به یې پر خای یو "دوستانه" حکومت نصب کړي. د یوې میاشتي وروسته د جگړې پای نه لیدل کېږي ځکه چې ایران د غچ اخیستلو وړتیا له لاسه نه ده ورکړې او په ایران کې هیڅ بغاوت نه دی شوی. سربیره پردې، ډیر قوي نښې نښانې شتون لري چې امریکا په ایران کې دځمکنیو عملیاتو لپاره چمتووالی نیسي، یو داسې اقدام چې که عملي شي، نو په گاونډ او هاخوا کې به دوزخ خپور کړي.

په هغه مرکه کې چې وروسته راځي، مشهور تاریخ پوه ډیویډ این گیبس د متحده ایالاتو لخوا د ایران په وړاندې جگړه د اسراییلو د لومړي وزیر بنیامین نتانیاهو د حکومت په وړاندې د ولسمشر ډونالد ټرمپ د "غیر معمولي اطاعت" د یوې غوره مثال په توګه تشریح کوي. د غزې قصاب له ډیرې مودې راهیسې هیله درلوده چې امریکا د ایران سره مستقیم نظامي شخړې ته راکاري او بالاخره یې په دې کولو کې بریالی شو. مګر مرکه کونکي دا هم په ګوته کوي چې ټرمپ ممکن د ایران سره د جگړې پریکړه کولو پر مهال خپل اهداف په ذهن کې درلودل.

سي. جي. پولیکروني: ډیویډ، لکه څنګه چې د ایران جگړه روانه ده او د منځني ختیځ ټوله سیمه او له هغې هاخوا د نیولو گواښ کوي، زه غواړم له تاسو څخه د لاندې ټکو په اړه د فکر کولو غوښتنه وکړم. د ټرمپ لومړۍ اداره د اوباما او بایدن د ولسمشرۍ په پرتله لږ جنګي ثابته شوه. تاسو ولې فکر کوئ چې ډونالد ټرمپ د خپلې دوهمې دورې په جریان کې داسې جنګیالي بهرنۍ پالیسي تعقیبوي؟

ډیویډ این گیبس: د ډونالد ټرمپ د دوهمې ولسمشرۍ دورې یو له خورا پام وړ ځانګړتیاو څخه جنګیالی، تاوتریخوالی دی، چې د هغه په لومړۍ دوره کې لیدل شوي په پرتله خورا سخت دی. دا په ټوله کې ریښتیا ده، د مینیاپولیس له کوچو څخه تر کارابین او ګرینلینډ پورې؛ او اوس په ډراماتیک ډول د فارس خلیج کې. دا د تیري خالص جنګ دی، ځکه چې ایران متحده ایالاتو یا اسراییل ته هیڅ نږدې امنیتي گواښ نه دی وړاندې کړی، لکه څنګه چې د استخباراتو متخصص جوزف کینټ، چې پدې وروستیو کې یې د ټرمپ له ادارې څخه استعفا ورکړې، روښانه کړې ده. په دې اساس، جگړه د ملګرو ملتونو د منشور سرغړونه ده، کوم چې د تیري هغه جنګونه منع کوي چې د امنیت شورا لخوا اجازه نه لري. ټرمپ د امریکا له اساسي قانون څخه هم سرغړونه کړې ده، چې وایي هغه نړیوال تړونونه چې د امریکا لخوا لاسلیک کېږي - لکه د ملګرو ملتونو منشور - د "ځمکې د عالي قانون" برخه جوړوي.

د ایران په وړاندې د جگړې په پیل کولو سره، ټرمپ دوهم د دواړو خواوو د پخوانیو ولسمشرانو په څیر عمل کوي. هغه د جگړې جوړونکي په توګه د امریکا د ولسمشر د لوی دود تعقیبوي. د جورج ډبلیو بوش د ۲۰۰۳ کال په عراق برید په پام کې ونیسي، کوم

چې په مساوي ډول بې پروا او ويجاړونکي و، په ډالرو او ژوند دواړو کې لوی لگښتونه يې توليد کړل، پرته له کوم امنيتي گټې څخه. او بيا هم دا د دواړو خواوو لخوا ملاتړ شوی و، د هغه وخت سناتور هیلري کلنټن (D-NY) د جگړې د وفادار ملاتړي په توگه عمل کوي. هغه غیر معمولي تابعداري چې ټرمپ اوس د نتانياهو حکومت ته ښکاره کوي - سره له دې چې د "امريکا لومړی" ژمني يې کړې - د تيرو ادارو لخوا د اسراييل پلوه فعاليتونو اوږد دود هم تعقيبوي، لږترلږه د ۱۹۷۰ لسيزې راهيسې.

د جگړې له لارې د ملي عظمت لپاره د ټرمپ هيله د نيوکون مفکورې سره په ښه توگه سمون لري.

او د عراق سربيره، د امريکا د ويجاړونکو مداخلو ډيرې نورې قضیې هم شتون لري، په شمول د ليبيا او سوريې کې د حکومتونو په وړاندې د رژيم د بدلون تاوتريخوالي عمليات، چې د دواړو هيوادونو د اوسيدونکو او سيمه ايز امنيت لپاره منفي پایلې لري. په ۲۰۱۴ کال کې، امريکايي چارواکو د اوکراين د ټاکل شوي حکومت په نسکورولو کې مرسته وکړه، په دې توگه يې هيواد بې ثباته کړ او د روسیې سره يې د وروسته جگړې لپاره زمينه برابره کړه (او په دې کولو سره، دوی د امريکا د متحده ايالاتو د سازمان د منشور څخه سرغړونه وکړه، کوم چې د بهرنۍ مداخلې ټول ډولونه منع کوي). په ۱۹۹۰ لسيزه کې، په بوسنیا-هرزیگووينا او کوسوو کې د ناټو بمبارۍ کمپاينونو د بشري کړاوونو کچه لوړه کړه، پداسې حال کې چې امريکايي چارواکو د خبرو اترو له لارې هغه جوړجاړي بندې کړې چې کولی شي دا شخړې د سوله ايزو لارو له لارې حل کړي.

د يوې وروستۍ څيړنې له مخې، د امريکا د ولسمشرانو لخوا د اقتصادي بنديزونو د وسلو کارولو ته هم پام وکړئ، چې په تيرو ۵۰ کلونو کې يې په مليونونو بې گناه خلک وژلي دي. په تيرو ادارو کې امريکايي چارواکو د بنديزونو د وژونکو اغيزو په اړه د پوښتنې په وخت کې د پام وړ بې رحمې ښودلې ده. پداسې حال کې چې د هغه عجيب ارتباطي ستايل د وروستيو ولسمشرانو په منځ کې ځانگړی دی، د تاوتريخوالي لپاره د ټرمپ ليوالتيا ځانگړې نه ده.

دا بايد ټينگار وشي چې د ټرمپ نوې تيری کوونکې بهرنۍ پالیسي په بنسټيز ډول د هغه څه څخه توپير لري چې مور يې په خپله لومړۍ دوره کې وليدل: په لومړۍ دوره کې، ټرمپ ډيری ځورونکي تمايلات وښودل، پشمول د ايراني جنرال قاسم سلیماني وژنه او د امريکا او ايران ترمنځ د بشپړ عملي تړون ماتول چې د ايران اتومي بډايه کول محدودوي. هغه څه چې ټرمپ په خپله لومړۍ دوره کې ونه کړل هغه د نويو جگړو پيل کول وو، او پدې برخه کې، د ټرمپ لومړۍ ولسمشرۍ په تاريخي ډول څرگنده شوه. ډيری کين اړخي پدې نظر باندې خپه دي - مگر حقيقت دا دی چې په لومړۍ دوره کې، ټرمپ په حقيقت کې د ۱۹۴۵ راهيسې يو له لږ جنگياليو ولسمشرانو څخه و.

ولی ترمپ ناخاپه په خپله دوهمه دوره کې د جګړې په ګټه دومره په چټکۍ سره حرکت وکړ، د هغه د مشهور اساس او د نوي جنګونو د نه کولو ژمنې يې رد کړې؟ زما غوره اټکل دا دی چې ترمپ - په خپل غریزي ميګالومینيا کې - غوښتل چې نه یوازې د دوه دورې ولسمشر وي، بلکې یو لوی ولسمشر هم وي، د ابراهام لینکن یا فرانکلین دیلانو روزویلټ سره پرتله کېدونکې مشر وي، د ماونټ رشمور لپاره مناسب د جګړې ګټونکې مشر. په نورو انګېزو کې د نړۍ د تېلو د کنټرول د زیاتولو هیله شامله وه، چې د چین په څېر د ننګونکو په وړاندې د یوې وسیلې په توګه وکارول شي؛ د امریکا شرکتونو لپاره د زور له لارې د پانګونې نوي فرصتونه پرانيزي؛ د هغه ډول زور ډول فساد فعال کړي چې تقریباً تل د جګړې او پټو عملیاتو سره تړاو لري؛ د اسراییلو د هر اړخیزې لابي د خوښولو لپاره؛ او د جیفری ایسټین سره د ترمپ د شرمونکي اړیکو څخه پام واړوي. په هر صورت، په توازن کې، زه فکر کوم چې د ترمپ د عظمت لپاره لیوالتیا د جګړې د پیل کولو په پریکړه کې لویه وه.

په څرګنده توګه، د ماونټ رشمور لپاره د ترمپ هدف ناکام دی، ځکه چې د ایران په وړاندې د هغه شانداره جګړه لا دمخه سیاسي او اقتصادي نا وړین رامینځته کوي. د جګړې لپاره چمتووالی دپام ورسطحي ښکاري، په داسې ډول چې یو ځل بیا د تیرو جګړو یادونه کوي. د ترهګرۍ پر وړاندې د جګړې سره تړلې ډیرې ناکامۍ په یاد ولری. هغه څه چې ما د ایران د جګړې په اړه خورا ډیر متاثره کوي هغه داده چې دا د تیرو امریکایي بهرنیو سفرونو سره څومره ورته ښکاري.

پولی کرونیو: د MAGA دوره د انزوا کولو او د امریکا په عکس کې د نړۍ د بیا جوړولو د نوي محافظه کار تصور ردولو لخوا تعریف شوی وه. ایا دا سمه ده چې ووايو چې د ترمپ اداره بیرته نوي محافظه کاره بهرنی پالیسی ته راستنه شوی ده؟

ګیبس: نوي محافظه کاره توب د ۱۹۷۰ لسيزې په جریان کې په ویتنام کې د امریکا د پوځي سپکاوي په ځواب کې راڅرګند شو. د سټینفورډ پوهنتون او نورو ځایونو کې د نوي محافظه کارانو د شخصي مقالو مطالعې وروسته، زه د نوي محافظه کاره ایډیالوژۍ د پوځي پلوه افراطیت یوه بڼه ګڼم، کوم چې د اسراییلو د تجربې پر اساس د بهرنیو امریکایي مداخلو ستاینه په طبیعي ډول د مطلوب په توګه کوي. نوي محافظه کاران په ښکاره ډول د اسراییلو د دفاعي ځواکونو د پوځي لاسته راوړنو ستاینه کوي، کوم چې په جارحانه توګه په خپلو مخالفینو برید کوي. او IDF د دوی د تیرې په اړه بڅښنه نه غواړي یا افسوس نه څرګندوي. د نوي محافظه کارانو په نظر، IDF هغه لاره په ګوته کوي چې امریکا باید په نړۍ کې څنګه چلند وکړي. له هغه وخته چې دوی لومړۍ نیمه پیرۍ دمخه راڅرګند شول، نوي محافظه کاران په تدریجي ډول د متحده ایالاتو په دواړو ګوندونو کې د بهرنی پالیسی غالب لید ګرځیدلی دی.

تاسو سم ياست چې د ولسمشرۍ په لومړۍ دوره کې، ترمپ د بې رحمه نظامي کولو د نوي محافظه کاره اجنډا سره مقاومت وکړ او په عامه توګه د نوي محافظه کارانو انتقاد کاوه. ډيری مشهور نوي محافظه کاران د ۲۰۱۶ کال په پيل کې له جمهوري غوښتونکو څخه ليرې او د ډيموکراتانو په لور لارل. په هر صورت، ترمپ اوس د نوي محافظه کار ستراتيژۍ ته مخه کړې ده، په ځانګړې توګه د ايران په وړاندې په خپله جګړه کې. هغه بالاخره په دې برخه کې کودتا وکړه. د دې محور په پلي کولو کې، ترمپ د فشار دوه ټکي ته ځواب ورکوي: لومړی د نوي محافظه کار مفکوره دومره پراخه ده چې د پالیسي متخصصين موندل ګران دي چې فعال نوي محافظه کاران نه وي. د ترمپ په اوسني کابينه کې، مارکو روبيو - چې دواړه د بهرنيو چارو وزير او د ملي امنيت سلاکار دی - تل د نوي محافظه کار کمپ کې و او د پالیسي اصلي جوړونکي په توګه راڅرګند شوی دی. او دوهم، د جګړې له لارې د ملي عظمت لپاره د ترمپ هيله د نوي محافظه کار مفکورې سره ښه سمون لري

د ترمپ د اډې (پايگاه) لپاره، زه د دايمي جګړې د امکان سره ستړيا احساسوم. دا درک شته چې مور په ټوپکونو ډير مصرف کړی دی، په مکهن ډير لږ، او ترمپ په پيل کې د دې ستونزې د حل په توګه ليدل کيده. کله چې د ترمپ ملاتړ کونکي د "امريکا لومړی" اصطلاح کاروي، ډيری يې پدې معنی دي چې مور بايد دلته په متحده ايالاتو کې د ژوند شرايطو ښه کولو باندې تمرکز وکړو، پداسې حال کې چې د نړيوال ځواک پروجيکشن باندې زموږ ټينګار کم کړو. د ترمپ لخوا د امريکا لومړی اجنډا پريښودل دمخه د ترمپ په ايتلاف کې ویش رامينځته کوي، کوم چې ډاډه دي چې د جګړې د ناکامۍ سره وده کوي. دا سياسي ویش به نور هم ډراماتيک شي که (يا ډير احتمال کله چې) ترمپ پريکړه وکړي چې په ايران کې د متحده ايالاتو ځمکنی ځواکونه داخل کړي، او د امريکايانو تلفات زيات شي.

پولی کړونکی: دا خورا څرګنده ده چې متحده ايالاتو او اسراییل دواړو د جګړې په وړاندې د ايران غبرګون غلط محاسبه کړ. د متحده ايالاتو او اسراییلو هوایي کمپاین د ايران سياسي او نظامي مشرتابه له منځه وړې ده، مګر رژیم لاهم روغ دی او د ايران هيڅ پاڅون نه دی شوی. په حقيقت کې، ترمپ د "مور جګړه ګټونکي يو" او "مور جګړه وګټله" څخه د ناتو متحدينو څخه د مرستې غوښتنه کولو ته تللی دی. څومره امکان لري چې مور به په ايران باندې د متحده ايالاتو د ځمکنی پوځي يرغل وګورو؟

کيبس: د متحده ايالاتو مداخلې ډيری وختونه د "ماموريت کړیپ" مفکورې سره تړاو لري، چېرې چې کوچني مداخلې په بې ساري ډول لویو مداخلو ته وده ورکوي. دا په ويتنام کې په لويه کچه پېښ شو، چېرې چې د متحده ايالاتو د نظامي سلاکارانو نسبتاً لږ شمير په تدريجي ډول د ډيرو کلونو په اوږدو کې په لويه ځمکنی جګړه کې وده وکړه، چې ويجاړونکي پایلې يې درلودې.

د ايران د جګړې ترټولو مهمه لاسته راوړنه به د اتومي خطر زياتوالی وي.

مور په ایران کې ورته نمونه وینو، چیرې چې د ترمپ د ګرندې بریا تصور، د ایرانی مشرتابه "سرپرې کولو" له لارې د دوی د مشرانو وژل-ناکامه شوی ده. اسلامي جمهوریت، د خپلو ډیرې کمزورتیاو سره سره، ډیر دوامدار ثابت شوی چې ډیرې یې تصور کړی و. زه د اوربند یا د جوړجاړي د حل لپاره کوم سمدستي امکان نه وینم، ځکه چې ایرانیان د جوړجاړي لپاره هیڅ هڅونه نلري. دوی یوازې په څو میاشتو کې دوه ځله د اسراییلو او متحده ایالاتو لخوا برید شوي، لومړی په جون 2025 کې او اوس بیا. او، لکه څنګه چې جان میرشیمر ټینګار وکړ، ایران اوس د جګړې په ډګر کې برلاسی لري.

د کومي جوړجاړي د نه شتون په صورت کې، ترمپ به په ایران کې د متحده ایالاتو ځمکنی ځواکونه ځای پر ځای کولو ته وهڅول شي، لومړی په محدوده کچه، شاید په خرګ تپاو کې، بیا وروسته د ځمکنیو ځواکونو لوی او لوی شمیر. هغه څه چې مور یې په څرګنده توګه گورو هغه د پراخي اندازې مخ په زیاتیدونکي نظامي او اقتصادي دلدل دی.

پولی کرونی: د اګست په 1945 کې د هیروشیما او ناګاساکی د بمباریو راهیسي د جګړې په وخت کې اتومي وسلې نه دي کارول شوي. زه ویره لرم چې د ترمپ اداره ممکن د ایران په وړاندې د اتومي وسلو کارولو څخه ډډه ونه کړي که چیرې پوه شي چې دا جګړه به له لاسه ورکړي. ایا تاسو داسې اندیښنې لرئ؟ او په هغه صورت کې چې د قضیې بدتر سناریو راڅرګند شي، د ایران خپل غبرګون څه کیدی شي

ګیبس: د کلونو په اوږدو کې د امریکا د پوځي یرغل یوه څرګنده اغیزه د اتومي وسلو د پراختیا ګرندې کول دي، ځکه چې ډیر او ډیر هیوادونه دې پایلې ته رسیدلي چې د متحده ایالاتو د یرغل د مخنیوي یوازینی لاره د اتومي وسلو ترلاسه کول دي. ډیری به شمالي کوریا ته وګوري، چا چې د اتومي ستراتیژي غوره کړه - د اوږد واټن توغندیو سره بشپړ - او پدې توګه د برید څخه خوندي دي. بله قضیه چې د غور وړ ده لیبیا ده، د معمر قذافي په مشرۍ، چا چې د یوې پټې پوهې په بدل کې اتومي هیلې پرېښودې چې متحده ایالات او د هغې متحدین به د هغه حکومت نسکور نه کړي. بیا، په 2011 کې، امریکا او ناتو د لیبیا له کمزورۍ څخه ګټه پورته کړه او په تاوتریخوالي سره یې حکومت نسکور کړ، چې قذافي یې تر مرګه پورې شکنجه شو.

د دې تاریخ څرګنده پایله دا ده چې ډیر او ډیر هیوادونه به د خپلو اتومي وسلو پراختیا په اړه فکر وکړي، البته له ایران څخه پیل کېږي. او د خپریدو راتلونکي څپه به هغه خطر ونه زیات کړي چې اتومي وسلې به وکارول شي، په دې توګه نړیوال امنیت به له خطر سره مخ کړي. د ایران د جګړې ترټولو مهمه لاسته راوړنه به د اتومي خطر زیاتوالی وي.

د معاصر سیاست یوه له خورا ځورونکو ځانګړتیاوو څخه په متحده ایالاتو یا بل ځای کې د اتومي وسلو ضد کوم ریښتیني غورځنګ نشته دی. د سړې جګړې په جریان کې، د اتومي وسلو ضد غورځنګ خورا لوی و، او د اتومي جګړې ویره د خلکو کلتور

کي مدغم شوه، د اضطراب د دوامداره سرچينې په توگه. په هر صورت، کله چې سره جگړه پای ته ورسیده، د اتومي وسلو ضد غورځنگ پرته له کومې نښې ورک شو، او خلک اوس د اتومي جگړې د اصلي خطرونو په اړه اندېښمن نه ښکاري. په ځانگړي توگه سياسي چپ اړخ په بشپړ ډول بې علاقه ښکاري، او زه حيران یم چې ولې پوه شم.

پولې کړونې: مور د دې په اړه څه کولی شو؟

کيبس: په لنډمهاله کې، مور بايد کين اړخ ته خپل کوچني تعصبونه يوې خوا ته کړو او د جگړې ضد يو پراخ ائتلاف جوړ کړو، په شمول د کين او ښي اړخ دواړو خلکو چې د ترمپ د ايران او په عمومي ډول دايمي جگړې سره مخالفت کوي. او رايې چې د اتومي وسلو ضد غورځنگ بيا راژوندی کړو، پداسې حال کې چې مور په دې کې يو. په څرگنده توگه په ښي خوا کې د جگړې ضد يو لوی او مخ په زياتيدونکی غورځنگ شتون لري، او هونديار کين اړخونه بايد د دوی سره د کار کولو څخه ډډه ونه کړي. رايې چې د يوې شيبې لپاره د کلتور جنگونه هيرکړو او دريښتيني جگړې وحشتونو باندې تمرکز وکړو.

..... **په درناوي «12-04-2026»**

.....